

maar die met de toenmaals gebruikelijke middelen toch niet voor verwerking op grooten schaal vatbaar bleek, behoort nu weer tot de mogelijkheden. Begint nu het spel weer van voren af, zullen de architecten van deze eeuw dezelfde problemen, waar de middeleeuwen voor stonden, op dezelfde wijzen oplossen?

Zeker, zij zullen tot oplossingen komen, die groote overeenkomst vertoonen met die van de romaansche en gothieke perioden. Er zullen architecten zijn, die enkelvoudige vensteropeningen prefereeren, en die aan de vensters betrekkelijk geringe deelen van hun gevelvlakten zullen toedeelen. Anderen maken zich, bewust of onbewust, de lessen van de gothiek ten nutte, en geven aan een groot aantal kleine vensters de voorkeur boven een klein aantal groote openingen. Enkele gevallen kan men ook reeds aanwijzen van het opnieuw opvatten der renaissance-gedachte, om het venster tot een omlijste opening te maken. Men ziet, zooveel hoofden zooveel zinnen. Een algemeen aanvaarde „stijl” heeft het stalen raam nog niet gebracht.

Daarnaast ontbreekt het niet aan pogingen om ook het stalen venster-raam, ondanks zijn ijlheid en gering volume, een afsluitende beteekenis te geven door het in felle kleuren te schilderen, pogingen, die uitteraard alleen zin hebben, wanneer de metalen roeden en stijlen een min of meer regelmatig netwerk vormen. Bij het nieuwe flatgebouw „Willemspark” in den Haag heeft men daarmee een opmerkelijk effect bereikt, al komt ons het resultaat nog niet geheel gelukt voor. De breede vensterstrooken vormen inderdaad blauwe en roode banen tusschen het metselwerk, maar de groote glasruiten belemmeren een voldoende indruk van afgeslotenheid. In ieder geval staat dit voorbeeld verre boven het eenige jaren oudere flatgebouw „Nirwana” aan den Benoordenhoutschen weg in dezelfde stad, waar de stalen vensterstijlen door hun verwarde indeeling en geringe kleurwerking in het minst geen overwicht hebben tegen de rommelige uitstallingen van gordijnen en vitrages, die het uiterlijk van het gebouw volkomen ongenietbaar maken.

Er is niets nieuws onder de zon. Wanneer men het venster wil behouden, en niet overgaat tot het maken van glazen wanden, zullen alle oplossingen moeten liggen tusschen de twee uitersten, die de geschiedenis al heeft gekend; het venster als open gat in den gevel, of het venster, welks doorzichtige afsluiting een voortzetting vormt van het gevelvlak. Men heeft maar te kiezen. De middelen, die de techniek ons ten dienste stelt, maken verwerking van alle opvattingen mogelijk. Een bevredigend resultaat zal slechts de bouwmeester bereiken, die weet, welke functie hij zijn vensters wil laten vervullen ten opzichte van het gevelvlak, en deze functie tot uitdrukking weet te brengen.